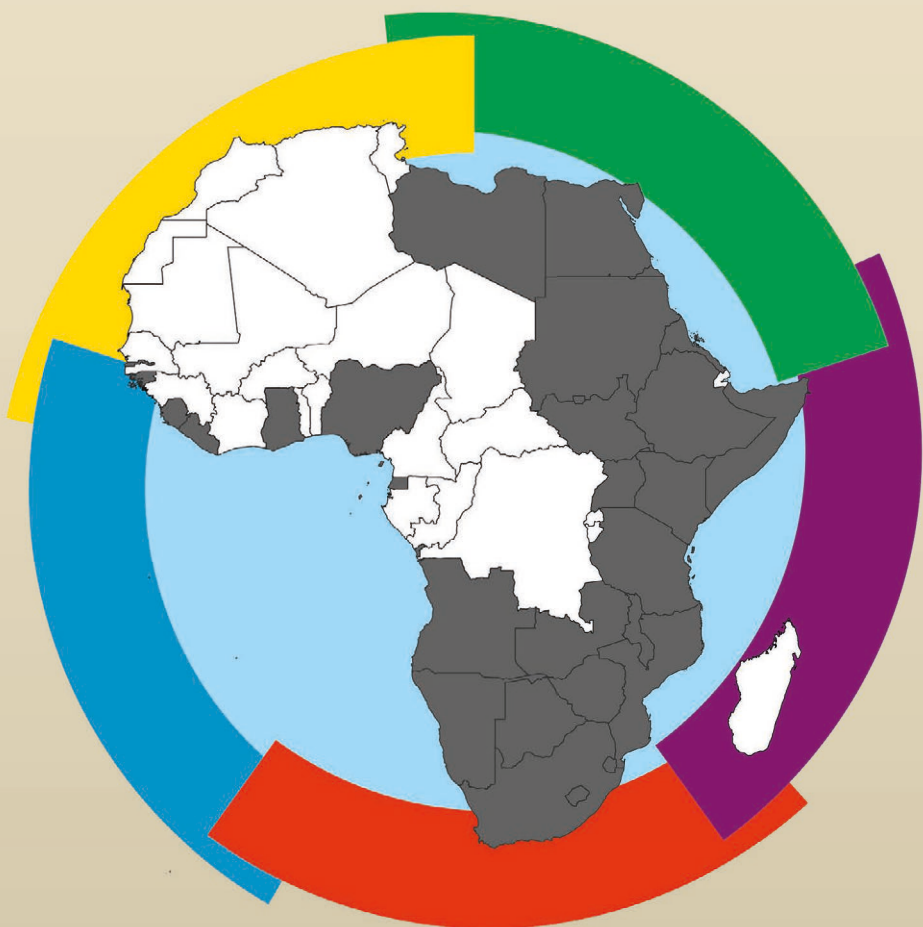

BRUCKER BALÁZS – KRUZSLICZ PÉTER
(szerk.)

FRANKOFÓN

AFRIKA

SZTE Frankofón Egyetemi Központ

2022

BRUCKER BALÁZS – KRUZSLICZ PÉTER
(szerk.)

FRANKOFÓN AFRIKA

BRUCKER BALÁZS – KRUZSLICZ PÉTER
(szerk.)

FRANKOFÓN AFRIKA

SZTE Frankofón Egyetemi Központ
2022

Borítóterv és térképvázlat:
Szabó Tamás KRTK Regionális Kutatások Intézete

Lektor:
Prof. Dr. J. Nagy László

ISBN 978-963-306-926-4

Kiadja:
Szegedi Tudományegyetem
Frankfón Egyetemi Központ

Nyomdai kivitelezés:
Innovariant Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Drágán György
www.innovariant.hu

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
Kruzslicz Péter Frankofónia: a többoldalú nemzetközi együttműködés különleges formája	9
J. Nagy László Francia Afrika a gyarmatoktól a független államok megalakulásáig	23

TÖBBOLDALÚ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

Ferwagner Ákos Az Észak–Dél probléma lecsapódása a Földközi-tenger térségében: az Unió a Mediterráneumért	47
Türke András István A CEDEAO (Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége) a nyugat-afrikai integrációs törekvések tükrében	69
Kruzslicz Péter OHADA: az üzleti jog egységesítésének regionális szervezete	85
J. Nagy László A Magreb együttműködés: próbálkozások és kudarcok	97

ORSZÁGOK ÉS TÉRSÉGEK

Pritz Helga A nemzet születésének algériai útja	117
Ferwagner Ákos Marokkó, a sokszínűség hazája	147
Brucker Balázs Tunézia, az észak-afrikai „bezzegország” demokratizálódásának rögös útja	193
Bene Krisztián A sivatag, a szegénység és a terrorizmus szorításában. Száhel és Közép-Afrika: Mauritánia, Mali, Niger, Csád, Burkina Faso, Közép-afrikai Köztársaság	231

Türke András István	
Az afrikai Nagy-tavak térségének frankofón államai	
Ruanda, Burundi és a Kongói Demokratikus Köztársaság	263
Ferwagner Ákos	
Az atlanti parti frankofón sáv Szenegáltól Gabonig:	
francia hátsó udvar?	297
Brucker Balázs	
Pár csepp frankofónia az Indiai-óceán partvidékén: Dzsibuti,	
Madagaszkár, Comore-szigetek, Mauritius és Seychelles-szigetek	337
Brucker Balázs	
Franciaország afrikai régiói és megyéi: Réunion és Mayotte	385

KÉTOLDALÚ KAPCSOLATOK

Garadnai Zoltán	
Franciaország és az afrikai frankofón országok kapcsolata	
a gyarmatosítás időszakától napjainkig	413
Szűcs Anita	
A „Belgique de papa” narratívától a partnerségig	
– Belgium együttműködése a frankofón Afrikával.	461
J. Nagy László	
Afrika és az Európai Unió	487
Ugródsy Márton	
A térség, amely csak Kína miatt fontos: az Egyesült Államok	
és frankofón Afrika kapcsolatai	499
Lengyel Gábor	
Oroszország Afrikában – szovjet örökség vagy a	
21. századi nagyhatalmi versengés színtere	515
Szunomár Ágnes és Buda Gergely	
Kína és frankofón Afrika kapcsolatai: politikai	
és/vagy gazdasági mozgatórugók	535
Marsai Viktor	
Csodás barátságok kezdete – frankofón Afrika és	
Magyarország kapcsolatai a globalizált világban	555
Függelék	568
Tárgy- és névmutató	569

FRANKOFÓNIA: A TÖBBOLDALÚ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS KÜLÖNLEGES FORMÁJA

Mi az a frankofónia? Merül fel mindenekelőtt a kérdés a jelen fejezet címe láttán, annak bevezető gondolataként. Amilyen egyszerű a kérdés, annyira összetett a válasz, amely még így sem lehet elégséges. Valójában a frankofóniát általánosan meghatározni szinte lehetetlen. Ugyanakkor jelentősége tagadhatatlan. Éppen az afrikai kontinensen – amely földrajzi és részben szellemi értelemben úgy a múltja, mint talán a jövője – a frankofónia jelen van és működik. Közelebbről vizsgálva megállapítható, hogy a frankofónia különösen a nemzetközi kapcsolatokban egy olyan ellentmondásos jelenség, amelynek önmeghatározása, önazonosság-keresése annyira mindennapos viták tárgya, hogy talán éppen ez a folyamatos keresés jellemzi leginkább.²

1. A frankofónia mint francianyelvűség

A frankofónia – immár sokkal kevésbé rejtélyesen fogalmazva – elsősorban francianyelvűséget jelent. Ilyen legáltalánosabban vett értelmében azonban a kifejezés nem sokat fed fel e fejezet témájáról. Bár önmagában a francianyelvűség is érdekes jelenség, amelyet éppen a frankofóniához kapcsolódóan számtalan statisztika és jelentés vizsgál. A legközismertebb adatok: jelenleg a Földön mintegy 321 millió ember beszél franciául, az ő számuk azonban 2050-re becslések szerint félmilliárd fővel már 820 millióra nő, és úgy negyven év múlva eléri az egymilliárdot. E számok alapján a spanyol nyelvet előzve éppen most lépett elő egy helyezést az ötödikről, és lett a világ negyedik legerjedtebb nyelve. Hasonló statisztikák szerint továbbá az internet negyedik, a gazdasági kapcsolatok harmadik leggyakrabban használt nyelve, végül az angol mellett az egyetlen világnyelv, amelyet nem csupán öt kontinensen beszélnek, de – bár egyre csökkenő mértékben – a nemzetközi szervezetek is használnak.

Mindez meglehetősen előkelő képet fest a francia nyelvről. Hozzá kell tenni azonban, hogy ezek a számok, amelyeket éppen a Frankofónia Nemzetközi Szervezete által megbízott kutatóintézetek állapítottak meg, erősen vitatottak. Önmagában az, hogy ennyire fontosak a számok – erre később még visszatérünk – már mutatja a mozgalom és a nemzetközi szervezet különleges jellegét, hiszen annak öngazolását szolgálják ezek a statisztikák. A másik véglet szerint mindössze 130 millióan vannak azok, akik

1 egyetemi adjunktus, Szegedi Tudományegyetem ÁJTK Nemzetközi és Regionális Tanulmányok Intézete; adminisztratív igazgató, SZTE Frankofón Egyetemi Központ

2 Deniau, Xavier: *La Francophonie*, Que sais-je ?, 2111. sz., PUF, Párizs, 2001, p. 3.

valóban használják a francia nyelvet, így az messze nem a negyedik, inkább a nyolcadik legelterjedtebb nyelv bolygónkon. Még komolyabb aggályok merültek fel a jövőbeli becslésekkel kapcsolatban, hiszen ezek kizárólag Afrika frankofón országainak egészen elképesztő népességnövekedésén alapulnak. Mármost ahhoz, hogy valóban ilyen jelentős számban nőjön az elkövetkezendő évtizedekben a francia ajkúak száma, szükséges, hogy a jelenlegi népesedési ütem folytatódjon, de az is, hogy a születendő gyermekek megfelelő iskoláztatás során valóban rendszeresen elsajátítsák a francia nyelvet.³

2. Frankofónia, frankofónia, frankofóniák

A frankofónia, bár kétségtelenül a francianyelvűség határozza meg a legalapvetőbben, túlmutat a francia nyelv bármilyen – akár alapszintű, akár mesteri – ismeretén. Nem véletlen, hogy a frankofóniát kis és nagybetűvel, egyes és többes számban is használja éppen a francia nyelv. Nagybetűvel a Frankofónia elsősorban arra a nemzetközi szervezetre vagy még inkább szervezetrendszerre – hiszen számos intézmény számtalan felállásban egészen összetett intézményi szerkezetet alkot – utal, amelyen keresztül a nyelvhez kapcsolódó többoldalú nemzetközi együttműködés megvalósul. Ilyenformán ez az intézményrendszer igyekszik magának minél jelentősebb súlyt szerezni a nemzetközi életben. Ugyanakkor számtalan kritika is éri, amelyek vagy tevékenységét gondolják feleslegesnek vagy nem kellően hatékonynak, vagy éppen azt követelik, hogy komolyabb erőforrásokkal ezeket a tevékenységeket mennyiségileg és minőségileg is fokozhassa a szervezetrendszer.

Többes számban pedig azt mutatja, hogy kulturális értelemben egészen biztosan, de akár egyébként nyelvi értelemben is meglehetősen sokszínűség jellemzi, többféle kultúrát jelenít meg egyszerre éppen a nyelv használatával. A kulturális sokszínűség, ahogyan erről lesz még szó, egyébként is fontos a frankofónia számára, nem csak saját berkein belül, hanem a világ nyelvi és kulturális életében is, ahol monolitikussá válik az angol és az általa hordozott amerikai eredetű kultúra egy fogyasztói társadalomhoz igazított formája. Persze a többes szám használata mellett nehezen mondható meg, és szintén állandó vita tárgya lehet, hogy melyek a frankofóniában belül egyetemesnek tekinthető értékek, és melyek azok, amelyek frankofóniánként változnak.

De az elhamarkodott következtetések előtt még szükséges a frankofónia, Frankofónia vagy frankofóniák általános önmeghatározásáról is gondolkozni. Márpedig ahogyan korábban jeleztük, a frankofóniát leginkább a folyamatos önmeghatározás iránti igény és az ezzel kapcsolatos közös gondolkozás határozza meg. A számok bizonygatása, a statisztikák és előrejelzések iránti különös vonzalom az önigazolás kényszerén keresztül szintén ezt mutatja. Miközben a frankofónia – akár mint mozgalom, akár mint nemzetközi szervezet – nagyon is hatékony teret és keretet biztosít egészen

³ Hagege, Claude: *Combat pour le français. Au nom de la diversité des langues et des cultures*, Odile Jacob, Párizs, 2006., p. 112.

kézzelfogható érdekek érvényesítésére, elsősorban Franciaország és a fejlett frankofón országok, de nem is olyan ritkán éppen az afrikai államok és népek számára, egy állandó elvont gondolkodás, stratégiai tervezés helye és tárgya egyszerre. Tehát önmagában a francia nyelv elterjedésénél mint alpnál és terjesztésénél mint célnál több a frankofónia.

Ahogy ezt a frankofóniához kapcsolódó szinte minden megnyilvánulás kiemeli, a frankofónia nem csupán a nyelvet, hanem a nyelv által kifejezett és közvetített értékeket is képviseli, azaz ezek elterjedése meghatározza, illetve terjesztésük célja a nemzetközi frankofóniának. Ezek az értékek elsősorban az európai civilizációhoz köthetőek, gondolattörténetileg az éppen a francia kultúrtörténetet alapjaiban meghatározó humanizmushoz és felvilágosodáshoz köthetőek. De megfogalmazódnak az emberközpontság és a tudásba vetett hit elvont hozadékán virágba szökkenett olyan kézzelfoghatóbb társadalomfejlődési eredményekben is, mint a demokrácia, az egyenjogúság vagy az alapvető emberi jogok tisztelete. Utóbbiak nyilván szorosan kapcsolódnak előbbi filozófiai irányzatokhoz, és az egész értékrend meghatározó a francia történelemben és az annak során kifejlődő francia kultúrában, legalábbis ezek mai olvasatában. Összességében mégis a nemzetközi frankofónia egyetemes értékeit hivatottak képezni, még ha a gyakorlat, e jogi alapelvek tisztelete igencsak ellentmondásosan valósul meg különösen frankofón Afrika országaiban.

A sokszínűség védelme, a humanizmus és a felvilágosodás kultúrája, és annak eredményei, a demokrácia és az alapjogvédelem tehát – mint a nyelv által hordozott és közvetített értékek – szintén meghatározzák magán a francia nyelven túl a frankofóniát. Mindezt azonban ellentmondásoktól nem egészen mentes módon teszik. Ezek az ellentmondások, amelyek egyébként nem feltétlenül gyengítik, sőt bizonyos értelemben talán éppen hogy erősítik a frankofóniát, fokozottan jelentkeznek, ha az önmeghatározás mellett egy szintet előre lépve már az önazonosság-keresés általánosabb aspektusából közelítünk. Ez a megközelítés már csak azért is különösen fontos, mert éppen a frankofónia múltjának és jövőjének helyével, azaz frankofón Afrikával kapcsolatban használható leginkább.

3. A frankofónia legalapvetőbb ellentmondása: együttműködés a gyarmatosítás után

A paradoxon gyújtópontja a gyarmatosítás történeti tapasztalata és az ahhoz való mai viszony. Egy másik, önmagát fejlettebbnek tekintő kultúrával és civilizációval való találkozás önmagában is meghatározó történelmi élmény, amely egyébként Közép-Európa népei számára sem teljesen ismeretlen. Esetünkben azonban egészen másról és ennél jóval többről is szó van. Egyrészt önmagában a gyarmatosítás egy nagyon összetett és hatásaiban éppen úgy szerteágazó, mint alapvető súlyosságú folyamat. A francia gyarmatosításnak ezen túlmenően azonban – ahogyan minden gyarmatbirodalomnak – különleges jellemzői is akadtak, amelyek közül kiemelendő – a magas fokú centralizációs

törekvések mellett – az oktatásnak és a kultúra terjesztésének hangsúlyos megjelenése. Amolyan kultúrmisszió volt ez a franciák részéről, amely gondolati alapjaiban éppúgy táplálkozott a fentebb említett humanizmus és felvilágosodás eszméiből, mint amennyire lekövette a gyarmatrendszer kiépítésekor működő III. Francia Köztársaság kultúrpolitikai stratégiai céljait, például az oktatás minél szélesebb körben való biztosítására.

A gyarmatosítás jellegéből adódó alá- és fölérendeltségi viszony mellett, azt nagy mértékben erősítve egy még meghatározóbb hierarchiát hozott létre, amely azonban más társadalmi vagy gazdasági hierarchiához képest a magát a hierarchiát az adott társadalmat meghatározónak elfogadó egyének számára a gyors előrelépés lehetőségét biztosította: a tanulás, a gyarmatosító nyelvének és kultúrájának elsajátítása jelentős mértékben emeli az egyént a társadalom – legalábbis a gyarmatosító által elképzelt – rendjében. A franciák így máig büszkék arra, hogy iskoláikkal, kultúrmissziójukon keresztül hozzájárultak Afrika népeinek felemelkedéséhez. Holott ez a folyamat a gyarmatosított népek társadalmi rendje szempontjából nem biztos, hogy valódi emancipációként jellemezhető, az viszont annál biztosabb, hogy iskolai képzéshez még így is a gyarmatok őslakosságának általában kevesebb mint egytizede jutott. Az viszont kétségtelen tény, hogy a francia társadalomban a francia kultúra megfelelő elsajátítása meglehetősen egyértelmű előnyöket biztosított az erre nyitott személyek számára – őket a gyarmati szóincsben *évolué*-nek, azaz fejlődöttnek nevezték – és hogy az afrikai államok eljövendő elitjének tagjai bizony éltek az oktatás és az általa biztosított társadalmi felemelkedés lehetőségével.⁴

A függetlenség elnyerése utáni afrikai vezetők életrajzait olvasva sokszor előforduló elem, hogy a bizony igen szegény és elmaradott környezetből származó tehetséges gyermekekre gyakran a francia iskolákban, például az azokat vezető papok – hiszen a gyarmatokon a laicitás egészen mást jelentett – lettek figyelmesek, és küldték őket tovább neves képzési helyekre, például Dakarba, vagy később az anyaországba, ahol tanulmányaikhoz akár ösztöndíjat is kaptak. Ezekből a gyermekekből lettek tehát a függetlenség kivívása után országaik vezetői. Politikusként a korábban „fejlődött-fejlesztett”, Franciaországot megjárt egykori gyermekek – mint immár függetlenséget nyert országaik vezetői – érthetően meglehetősen kettősséggel tekintettek az anyaországban beszélt nyelvre, amely sok esetben az államuk eltérő törzsei között az egyetlen közös, közvetítő nyelv, és persze a nyelv mögött húzódó civilizációra és kultúrára, annak fentebb röviden már felsorol értékeire.

Elszakadni azonban sem a nyelvtől, sem az általa hordozott értékektől nem tudtak, és nem is akartak. Egyrészt nem volt hova visszatérni e népek számára. Az európaiak érkezése előtt a nemritkán ellentétekkel tarkított törzsek közti viszonyok határozták meg az afrikai „geopolitikát”, bár kétségtelen tény, hogy az afrikai középkor nagy birodalmi máig élénken élnek a közösségi tudatban. Erre is utal, hogy a függetlenség megszerzése után – bár már elsősorban a pánafrikai eszme nyomán – választották országaiknak a Ghána vagy Mali nevet Afrika új vezetői.

4 Arnaud, Serge–Guiliou, Michel–Salon, Albert: *Les défis de la Francophonie. Pour une mondialisation humaniste*, Alphas, Párizs, 2002, p. 17.

Másrészt az európaiak visszafordíthatatlan változásokat hoztak Afrika népeinek civilizációs fejlődésében. Ez különösen igaz a fentebb tárgyaltak miatt a francia gyarmatokra, a későbbi frankofón Afrikára. Léopold Sédar Senghor és Aimé Césaire és persze sokan mások által kimunkált „négritude”, az önazonosságnak ez a kifejezetten szépen meghatározható, mára nem csak elfogadottá, de számos művészet által alaposan körüljárt formája, sok és élénk vita mellett alakult, és ezek a viták már franciául zajlottak, ahogyan egyébként módszertanukban is már a francia gondolkodás eszközrendszerét követték. De nem is akartak megválni Afrika új vezetői ettől a – Senghor szavaival élve – „a gyarmatosítás romjai között talált kincstől”. Sem nyelvi, sem szellemi értelemben nem akarják, és még egyszer nem is tudják elvágni ezeket a szálakat Afrika, és persze más korábbi francia gyarmatok népei.

A frankofóniának mint mozgalomnak – és később mint a nemzetközi együttműködés egy sajátos formájának – a kialakulása szorosan kapcsolódik az egykori francia gyarmatbirodalom országainak függetlenségéhez.⁵ Ezzel felerősítve azt a fentebb bevezetett paradoxont, amelynek pontos ismerete nélkül értelmezhetetlen a mai frankofónia: a függetlenség elnyerésének és a kapcsolat megőrzésének ellentmondása ez. Politikai értelemben egyértelműen önállóságra törekszenek a korábbi gyarmatok. Független államként szerzik vissza szuverenitásukat, amely korábban nem létezett. Bár jogi megítélésük eltérő lehetett: több köztük például a II. világbáború után ENSZ által szabályozott keretek között gyámság, protektorátus alatt állt, nagy különbséget a gyakorlatban ez nem jelentett: ugyanolyan francia közigazgatás működött Kamerunban, mint Francia Nyugat-Afrika más területein.

A függetlenség elnyerésével együtt jár a polgárok egyenjogúságának megteremtése is. Gyökeresen szakítanak ezek az országok – és ennek a kultúrára is komoly hatása van – a korábbi társadalmi hierarchiával. Az új társadalmi rend kialakításának lehetőségét azonban nem csupán a szerény gazdasági lehetőségek szűkítik egészen keskenyre, a kétpólusú világban megjelenő ideológiák is erősen behatárolják az afrikai országok ezzel kapcsolatos útkeresését. Számos frankofón ország éppen a függetlenség és az egyenjogúság fokozott hangsúlyozása miatt erősen szocialista vagy legalábbis progresszív elképzelések megvalósítását szorgalmazza. Ezek az elképzelések azonban párhuzamba kerülhetnek kifejezetten szabadelvű és nyitott gazdaságpolitikai irányokkal vagy a gazdaságpolitika területén gyakori irányváltásokkal. Hangsúlyozandó, hogy ezeknek a választásoknak, amelyek társadalmi értelemben akár egy korábbi hagyományos törzsi vagy vallási renddel való szakítást is előírányozhatják, a kultúra területén is komoly hatásai vannak.

Ahogyan jelentős a befolyása annak is, hogy a gazdasági függőség rendkívül erős marad. Elegendő ezzel kapcsolatban a CFA frankra, a nyugat-afrikai közös devizára emlékeztetni, vagy a kereskedelmi, esetleg a befektetési mutatókat vizsgálni. Maguk az államok is gazdasági függőségben maradnak, hiszen költségvetési egyensúlyuk nagyban függ a kapott segélyektől. Amelyek hirtelen megszűnése – ahogyan ezt Guinea

5 Valantin, Christian: *Une histoire de la Francophonie (1970–2010). De l'Agence de la Coopération Culturelle et Technique à l'Organisation internationale de la Francophonie*, Belin, Párizs, 2010, p. 23.

példája jól mutatja, miután egyedülként úgy döntött a fiatal állam, hogy nem kíván részt venni a De Gaulle által átmenetként felkínált francia közösségben – súlyos gondokhoz vezethet: a már említett Guinea esetében az anekdota szerint az ország területét elhagyó francia hivatalnokok még a villanykörtéket is magukkal vitték. Ennek a függőségnek és a szoros gazdasági szálaknak a fenntartása finoman fogalmazva sem mindig önkéntes döntés tehát az immár független korábbi gyarmat részéről, és az ország alapvető biztonságának és rendjének szavatolásához szükséges külső segítség elfogadását már nem is szükséges említeni. Szintén anekdotikus azoknak a nyilatkozatoknak a története, amelyeket dátum nélkül adtak Párizsnak az afrikai államok új vezetői, egy esetleges francia katonai beavatkozást kérve.

Egy ilyen kapcsolatrendszerben jelenik meg a kulturális és nyelvi szál. Nem önálló, nem értelmezhető külön, hiszen az afrikai és más korábbi gyarmatok és az egykori gyarmattartók közötti kötelék megannyi szála szorosan fonódik össze. Ezáltal lesz nehezen átlátható, és még nehezebben értelmezhető és elemezhető a frankofónia, és ez a teher az, ami annak jövőbeni fejlesztését, fejlődését is küzdelmessé teszi. Akár az oktatásban, akár a kultúrának, különösen azon elemeinél, ahol a nyelvnek nagy jelentősége van, mint például az irodalomban, nehéz vajúdással születnek olyan megoldások – a nyugat-afrikai gyerekek immár nem gall őseikre büszkék, ahogyan erre a gyarmatosítás központosított oktatáspolitikája biztatta őket, de ékes francia nyelven éneklük feketeségük dicséretét – amelyek magukon hordozzák a fenti ellentmondásosságot.

Ezt egyébként tovább fokozza a másik oldalról a korábbi gyarmattartók – nem is annyira a sok szempontból sajátos helyzetű Belgium, mint inkább Franciaország – hozzáállása. A 20. századi francia történelem ellentmondásai mára annyira nyilvánvalóak, mint amennyire egyébként súlyosak voltak. Az első világháború nagy győztese képtelen megőrizni korábbi másfél évszázados európai hegemoniáját. A második világháborúban a németek által megszállt és a pétain-i Franciaországgal szemben egy gyakorlatilag terület és népesség nélküli „állam” képviseli a Francia Köztársaságot – amelynek első székhelye a Kongó folyó partján fekvő Brazzaville. A külső erők tevékeny részvételével felszabadított ország pedig magát világhatalomként kívánja meghatározni úgy, hogy sem katonai, sem politikai értelemben, de jogilag sem birodalom már. A hegemonia és birodalom nélküli „gloire” számára kapóra jön a frankofónia.

A nyelvnek és a kulturális kapcsolatoknak egyébként nagyon nagy jelentőséget tulajdonító De Gaulle tábornok politikai zsenialitása abban nyilvánul meg, hogy a hatalomba visszatérésekor ráeszmél: ahhoz, hogy Franciaország megtarthassa, el kell engednie korábbi gyarmatait. Ezt egyesek szerint egyébként már a második világháború végén is tisztán látja a tábornok, amikor elmondja a híres brazzaville-i beszédét. A francia befolyás megmarad, sőt egyesek szerint erősödik, de immár kifejezett jogi keretek nélkül – a már említett francia közösséget a tábornok is csak átmeneti megoldásnak tartja. Ilyen keretek újbóli felállítását tehát nem csak azért nem támogatja Franciaország, mert fél, hogy ezzel az újragyarmatosítás egyébként is gyakran elhangzó vádját vonná még erősebben magára. Valójában pragmatikusabb, hatékonyabb a számára, hogy ha érdekeit informális hálózatokon keresztül érvényesíti immár, ahogyan ezt a Jacques Foccart nevével fémjelzett Françafrique sokszor máig homályba vesző képe mutatja – az ember

és persze a küldetése jelentőségét legjobban az mutatja, hogy magát Foccart-t De Gaulle szinte mindennap fogadta.⁶

Franciaország tehát elsősorban volt gyarmataival – amelyekkel a gazdaság mellett katonai és persze polgári tanácsadók tömegének jelenléte biztosította a folyamatos kapcsolatot – hálózatokon keresztül, az újragyarmatosítás látszatát is kerülve, de hatékony módon folytatta a számára kedvező együttműködést.⁷ A frankofónia módszertana mindenképpen ebbe a közegbe illeszkedett. A hatékony hálózat működtetéséhez persze mindenekelőtt a résztvevők tevékeny személyes elköteleződésére volt szükség. A frankofónia kialakulását és fejlődését ilyen szempontból a fentiek alapján talán már érthető módon elsősorban nem francia államférfiak személyes munkája határozta meg: Léopold Sédar Senghor (Szenegál), Habib Burgiba (Tunézia), Hamani Diori (Niger), Norodom Sihanouk (Kambodzsa). Ők nem csak ékes szónokló, megálmodói és magyarázóik voltak a mozgalomnak, majd szervezetnek, de tevékenyen részt is vettek annak kialakításában, majd pedig munkájában.⁸

4. Térvesztés és megújulás

Ilyen előzmények nyomán és környezetben világos, hogy úgy a Magreb-térségben, mint a szubszaharai Nyugat- és Közép-Afrikában nincs könnyű helyzetben sem a francia nyelv, sem a frankofónia által hirdetett értékek, sem egyébként maga a hálózat, amelyet a frankofónia a többoldalú nemzetközi együttműködés egy új és sajátos formájaként hozott létre. A mai frankofónia éppen a fenti ellentmondások mentén értelmezhető, és jövőképe is egyébként ezen ellentmondásokból eredeztethető, esetleges fejlődését, megújulását is meghatározzák a fentebb tárgyalt sajátosságok.⁹

Immár tehát kifejezetten Afrikára összpontosítva elsőként nyilvánvaló, hogy a politikai helyzet egyre zavarosabb. Elsősorban Franciaország szerepvállalása és megítélése vált egyre összetettebbé. Mindeközben jelenléte, és egyébként az arra vonatkozó leg-többször mégiscsak kölcsönös igény nyilvánvaló. Ezzel kapcsolatban erős a párhuzam az Európai Unió frankofón harmadik országokban való megjelenésével, amely leg-többször és leginkább Franciaország kezdeményezésére és irányítása mellett valósul meg. Az európai jelenlét – túl a fegyveres konfliktusok rendezéséhez nyújtott esetleges segítségen, amely nyilván az államok számára alapvető létkérdés – továbbra is segítyek, a fejlődéshez nyújtott támogatás formáját ölti, ez pedig szintén létfontosságú a térségben. Ugyanakkor a kapcsolatok politikai értelemben sokszor egyre inkább terheltek, elsősorban a biztonság, különösen a migráció témáit illetően, amelyekkel vonatkozóan

6 Turpin Frédéric: *De Gaulle, Pompidou et l'Afrique (1958–1974). Décoloniser et coopérer*, Les Indes savantes, Párizs, 2010, p. 37.

7 Idem, p. 4.

8 Ndao, Papa Alioune (szerk.): *La francophonie des pères fondateurs*, Karthala/AUF, Párizs, 2008, p. 5.

9 Barrat, Jacques–Mosei, Claudia: *Géopolitique de la Francophonie: un nouveau souffle ?*, la Documentation française, Párizs, 5195. sz., 2004, p. 11.

a frankofóniának – bár a szolidaritást egyre inkább előtérbe helyezi – nem sikerült valódi álláspontot megfogalmazni, különösen pedig az államok együttműködésébe ilyet a gyakorlatba átültetni.

A gazdasági kapcsolatok terén láthatóan fokozódik a verseny. Miközben korábban a frankofón államokkal való együttműködés a francia, belga gazdasági szereplők számára bizonyos egészen konkrét előnyöket biztosított korábbi gyarmataikon, mára nem csupán az Egyesült Államok, de különösen Kína és részben Oroszország vagy több további feltörekvő állam is jelentkezett. Persze a térségben elsősorban nem piacot keresnek, hanem befektetési lehetőségeket, ásványkincseket és általában olyan erős befolyásolási lehetőséget, amely saját céljaik eléréséhez segíthetik ezeket a korábban egyáltalán nem, vagy csak nagyon marginálisan jelenlevő országokat. A frankofón viszonyrendszer persze továbbra is nagyon fontos, legtöbbször egyértelműen uralkodó a térség országainak gazdasági életében.¹⁰ Mindazonáltal olyan hagyományosan frankofón államok, mint Gabon vagy Togo a Commonwealth-hez való csatlakozása a frankofónia számára is elgondolkodtató. Márpedig az államok vezetői is mindenekelőtt nem a kulturális, hanem a gazdasági előnyöket hangsúlyozták, csatlakozásuk elsősorban ezekkel magyarázható.

Tovább lépve érdemes elgondolkodni az értékközösség kérdésén is. Ez a szál elsősorban a nyolcvanas évektől, de különösen a kétpólusú világrend megszűnésétől erősödött meg igazán. Egyúttal a Frankofónia – immár nemzetközi szervezetként – egyre erősebb eszközöket igyekezett magának teremteni ahhoz, hogy valódi védelmet biztosítson a konkrét értékek számára. Mindazonáltal valódi jogi kötőerővel a részes országokat, különösen az afrikai térségben, soha nem tudta kényszeríteni az értékek tiszteletben tartására. Hiszen az emberi jogok sérelme mindennapos, az alkotmányos válságok, az államcsínyek gyakoriak, és mindez egyébként a nemzetközi közösség előtt nyilvánvaló.¹¹ Az elvont értékekben, mint a sokszínűség védelmében, amely persze elsősorban a francia nyelv nem is annyira sokszínű védelmét jelenti, vagy az emberközpontú gondolkodásban mindenki egyetért. A szép eszmék viszont ritkán fordítódnak le a hétköznapi társadalmi valóság különböző szintjeire. Miközben nyilvánvalóan senki nem kérheti számon a frankofónián, hogy alapjaiban változtasson meg társadalmakat, fejlesszen új politikai kultúrát államok egész sorában, az mégis kérdésként merül fel, hogy mennyiben köteles eltérni a nemzetközi szervezet és annak nyolcvannyolc tagállama közül azok, akik az értékeket és azok védelmét valóban komolyan gondolják, mások kétszínűségét, akár nyilvánvaló hazugságát az értékek iránti elköteleződéssel kapcsolatban.

Végül a nyelv helyzetét vizsgálva nagy kérdés a francia nyelv jövőbeli használatának elterjedtsége nem csak mennyiségi, hanem minőségi szempontból is. Túl a korábban már jelzett jelenlegi afrikai demográfiai folyamatokhoz erősen kötött becsléseken, amelyek e folyamatok változása esetén gyökeresen gyengébb eredményre vezetnek, a szintén már említett oktatással kapcsolatos kihívás még komolyabb kockázatot rejt.

10 Chauprade, Aymeric: *L'espace économique francophone. Pour une Francophonie intégrale*, Ellipses, Párizs, 1996, p. 115.

11 Vettovaglia, Jean-Pierre (szerk.): *Démocratie et élections dans l'espace francophone. Prévention des crises et promotion de la paix*, II. kötet, Bruylant, Brüsszel, 2010, p. 7.

A francia nyelv ismerete csak akkor lesz valódi és minőségi, ha sikerül a rendkívül növekvő lakosság rengeteg fiatalja számára megfelelő lehetőséget biztosítani elsajátítására. Ennek alapvető feltételei sincsenek mindig meg. Ehhez képest könnyebb utat kínál a fogyasztói társadalom kulturális megfelelőjeként megjelenő elsősorban angol nyelvű tartalom különösen a világhálón. Ennek megértése és „élvezete” lényegesen kisebb tanulás-befektetéssel is lehetséges. Arról pedig felesleges beszélni, hogy maga a nyelvhasználat is milyen sokat változott a politikus-költő, de alapvetően mégis nyelvtanár Senghor ideje óta. A nyelv fejlődése, ahogyan a nyelvhasználati mutatók változása is persze természetszerű társadalmi folyamat, amellyel szemben fellépni több mint nehéz, gyakorlatilag lehetetlen. Mégis éppen az oktatás és a kultúra területén lehetséges befolyásolni ezeket a folyamatokat.¹² Márpedig ez egyértelműen a frankofónia küldetése lenne, hiszen itt legszorosabb értelemben van szó magáról a nyelvről, és az ahhoz kapcsolódó kultúráról.

5. Frankofónia mint nemzetközi szervezet

Végül, de semmiképpen sem utolsó sorban kerüljön górcső alá maga a nemzetközi szervezet is, amely tulajdonképpen a fentiek eredménye és egyúttal eredője is. A frankofónia intézményesülése nemrég ünnepelte ötvenedik évfordulóját. A frankofónia nemzetközi világnapja azért március 20., mert 1970. március 20-án fogadták el Niger fővárosában, Niamey-ben az alapító megállapodást. Ezt ünnepelte a világjárvány – és bizonyos biztonsági kihívások – okozta néhány éves késéssel a legutóbbi Djerba-i Csúcsértekezlet. Túl magán a francia nyelven és azokon a bizonyos – néha bizonytalan – értékeken, a hatékony, de nehezen látható és értékelhető hálózatokon, elsősorban mégis a többoldalú nemzetközi együttműködés konkrét szervezetében ölt testet a Frankofónia – immár nagybetűvel.

Jelenleg Louise Mushikiwabo főtitkársága és Caroline St-Hilaire főigazgatósága alatt működik a Frankofónia Nemzetközi Szervezete. Előbbi a szervezet politikai, stratégiai vezetője, utóbbi a végrehajtásért felel. A szervezetet abban, hogy a világon gyakorlatilag mindenütt jelen legyen, kilenc területi képviselője segít, ezek közül öt egy-egy nagy térséghez tartozik, négy pedig nemzetközi szervezetekhez kötődik. A szervezet belső működését négy különböző szolgálat és ugyanennyi igazgatóság segíti, illetve biztosítja, végül nyolc egység kapcsolódik kifejezetten programokhoz. Mint látható, viszonylag összetett szervezetrendszer jött létre az elmúlt öt évtizedben, elsősorban az elmúlt huszonöt év fejlődése nyomán. Magával a szervezettel kapcsolatban azonban viszonylag kevés a kritikai hang, annak munkáját általában hatékonyként ítélik meg a szervezetet működtető országok is. A legtöbb kritika ahhoz kapcsolódik inkább, hogy nem biztos, hogy a Frankofónia rendelkezik az ambícióihoz mérhető forrásokkal.¹³

12 Hagege, Claude: *Combat pour le français. Au nom de la diversité des langues et des cultures*, Odile Jacob, Párizs, 2006, p. 23.

13 Guillou, Michel: *Francophonie-Puissance. L'équilibre multipolaire*, Ellipses, Párizs, 2005, p. 3.

A Frankofónia Nemzetközi Szervezetének legfőbb és egyben irányító szerve maga a Csúcsértekezlet. A kétévente megrendezett fórumon a részes államok – jelenleg 88 állam – állam- és kormányfői vagy az általuk delegált személyek vesznek részt. Különösen az afrikai államok esetén az államfői jelenlét gyakori, főszabály szerinti. A Szervezet munkájának értékelése mellett ezek a csúcsértekezletek sokszor szólnak a jövőről, a résztvevők általában merész stratégiákat fogalmaznak meg a zárónyilatkozatokban, jegyzőkönyvekben. Nem véletlen, hogy a szervezet fejlődését, esetleges megújulási törekvéseit, irányváltásait is e csúcsértekezletekhez kötik.

Két csúcsértekezlet között egyrészt az évente egyszer ülésező Miniszteri Bizottság, másrészt az évente többször is összeülő Állandó Bizottság biztosítja az irányító, stratégiaalkotó szerepet a szervezeten belül. A miniszteri bizottság ülésén a részes államok külügyminiszterei, frankofóniához delegált miniszterei vesznek részt. A 2023-as találkozóra például Yaoundéban kerül sor. Ezek a találkozások tágabb politikai üzenetek megfogalmazására is lehetőséget biztosítanak, továbbá alkalmat adnak a diplomáciai vezetőknek egyéb ügyek kapcsán két- vagy többoldalú találkozók lebonyolítására is. Az Állandó Bizottság az államfők frankofóniával megbízott személyes képviselői által alkotott szervezet. Ennek munkája már kifejezetten a Frankofónia ügyeiről szól, nemritkán kifejezetten technikai vagy finanszírozási kérdéseket vitatnak meg, értékelik a szervezet által végzett tevékenységeket, programokat a jövőben tervezett projekteket.

A már említett niamey-i alapító találkozó előtt jött létre és jelenleg is működik két további miniszteri értekezlet. A CONFENEM a frankofón országok oktatási minisztereinek konferenciája, míg a CONFES az ifjúsági és sportminiszterek számára biztosít találkozási alkalmat. Az is előfordul, hogy a két konferenciát a miniszterek közösen tartják. A Frankofónia küldetéséhez szorosan kapcsolódó területekkel foglalkozó tárca-vezetők rendszeres találkozója mindenképpen támogatólag hat a szervezet munkájára. A miniszteri értekezletek mellett meg kell említeni a Parlamenti Közgyűlést, amely véleményformáló fórum, a részes államok választott képviselői közül delegált személyek alkotják, és nyilvánvalóan az értékéknél is megjelenített demokratikus működést szolgálja. Végül érdemes beszélni arról a mintegy 130 nemzetközi és nemzeti nem kormányzati szervezetről is, amelyek egyfajta állandó civil hálót és háttérrel jelentenek a Frankofónia számára, utóbbi ezeket nyilvántartja, és lehetőséget biztosít a számukra a szervezet munkájába való beleszólásra is.

Még mindig a szervezeti szerkezet kapcsán kell megemlíteni a négy állandó operátort, szereplőt. Név szerint az AUF, azaz a Frankofón Egyetemi Ügynökség; a TV5 Monde, azaz egy közszolgálati televíziós csatorna; az AIME, a Frankofón Polgármesterek Nemzetközi Szövetsége és a Senghor Egyetem tartozik ebbe a körbe. Az első és az utolsó esetekben egyértelműen oktatásról, felsőoktatásról van szó, ez szorosan kapcsolódik az eredeti célkitűzésekhez. A televíziós csatorna még az internetes tartalmak korában is megfelelő médiumot biztosít a szervezet küldetéséhez. Végül a polgármesterek bevonása elsősorban az úgynevezett területi, közeli frankofónia alapjainak megvetéséhez vált szükségessé. E négy tevékeny szereplő mindennapos működése önmagában komoly eredmény a nemzetközi frankofónia számára.

A statikus szervezeti kérdéseknél azonban sokszor jóval izgalmasabb dinamikus megközelítésben vizsgálni különösen egy alapjaiban még mindig mozgalomként működő nemzetközi szervezetet. Ugyan a politikai támogatás fontos és a politikai szereplők jelenléte nyilvánvaló, mégis még az ő részvételük is a fentebb már említett alapító atyákéhoz hasonló személyes elköteleződésen, tehát egyfajta mozgalmi lelkesedés folytán valósul meg. A Frankofónia története mutatja annak jellegét, szervezeti fejlődését, átalakulását, jelzi egyúttal annak lehetőségeit és korlátait is.

Maga a szó – hiszen frankofónián kívül más nyelvi fóniákról nem igen beszélünk – Onésime Reclus-tól származik. Ő egy 19. század végi följajz tudós volt, aki a kifejezést műveiben éppen a francia gyarmatok együttes leírására használta. A kifejezéssel tehát egy földrajzi valóságot, egy nem összefüggő, de jól behatárolható térséget kívánt jelölni. Érdekes ez az igény, amely nyilván alapul egyfajta közösségén is ezeknek a tereknek, hiszen tulajdonképpen a mai frankofón tér vagy frankofón világ is ilyen földrajzi, de egészen absztrakt és általános értelemben kíván megfogalmazni egy adott valóságot.

A kifejezést fedezték fel újra immár nem földrajztudósok, hanem bölcészek. Már a kifejezés újbóli felfedezése előtt is alakultak azonban olyan civilszervezetek, amelyek küldetésének alapja, szervező eleme a közös francia nyelv. Közülük említésre érdemes a Francia Nyelvű Írók Egyesülete, amely 1926-ban jött létre. Továbbá már jóval közvetlenebb előzményként kell említeni az 1950-ben alapított Francia Nyelvű Újságíró és Sajtó Uniót, amely időközben a Frankofón Sajtó Unió nevet vette fel. Ezeket a szervezeteket, amelyek még a francia nyelvű jelzővel azonosítják magukat, azért is érdemes megemlíteni, mert létükön keresztül is mutatják, hogy a frankofónia a nyelv, írás, sajtó vagy oktatás, kultúra területein alapvetően civil kezdeményezés. Visszatérve magának a kifejezésnek az újbóli felfedezéséhez, az egyértelműen az *Esprit* c. magazin 1962 novemberi számában történt meg, amelynek írásai túlmutatnak a közös nyelvi kereteken, a közös nyelvet a gondolatcsere, egymás gazdagításának eszközeként mutatja be. A kifejezés újbóli bevezetésével már a meginduló, egyelőre elsősorban alulról szerveződő törekvéseket kívánja formailag megtámogatni, elemzéseivel pedig tartalmilag is programot jelöl ki azok számára.

Ugyanis a már említett Oktatásügyi Miniszterek Konferenciája 1960-ban ült össze először – nem véletlen, hiszen a frankofón afrikai országok jelentős része ebben az évben nyerte el függetlenségét, az újdonsült afrikai államok minisztereinek pedig szüksége volt egymásra, hogy fenntartsák a korábban létező francia nyelvű és francia minta szerint szervezett oktatás rendjét. Ez egészül ki 1969-ben a szintén már említett ifjúsági és sportügyi miniszterek találkozásával. Fontos megemlíteni még az 1961. szeptember 13-án létrejött egyetemi együttműködési rendszert, amelyből több szervezeti változás során fejlődik ki a ma ismert Frankofón Egyetemi Ügynökség. Továbbá a parlamenti közgyűlés is ebben az időszakban kezdi el a munkáját.

Egyértelmű tehát, hogy egy szellemileg kimunkált, alulról jövő kezdeményezésen alapuló mozgalom élére állnak egy jól meghatározható, bár ellentmondásoktól nem mentes környezetben azok a személyesen is elkötelezett állami vezetők, akiknek köszönhetően az 1970. március 19–20-án Niamey-ben megtartott csúcstalálkozó eredményeként létrejön a frankofónia első valódi nemzetközi szervezete. Az elfogadott

alapokmány a Kulturális és Szakmai Együttműködési Ügynökség (Agence de coopération culturelle et technique, ACCT) létrehozatalát teszi lehetővé, és biztosítja annak folyamatos működését. Ez az első szervezeti forma alakult tovább huszonöt évvel ezelőtt,¹⁴ amikor Boutros Boutros-Ghali hathatós közbenjárására a szervezet Frankofón Kormányközi Ügynökség néven folytatja tovább munkáját, majd 2005-ben veszi fel a Frankofónia Nemzetközi Szervezete nevet, amellyel immár szintén nagykorúságba lépett.

A szervezeti átalakulások mellett tartalmi szempontból is a már többször említett folyamatos útkeresés, fejlődés határozta meg dinamikus megközelítésben a Frankofóniát. Miközben maga a nyelv, az oktatás és a kultúra mindig is alapvető működési területét jelentették, hamar felfedezte magának az ifúság és sport területeit, amelyen számos eredményt ért el, elegendő az idén Kinshasában megszervezett Frankofón Játékokat említeni. A politikai területen a korábban már jelzett időszakban, a kétpólusú világrend megszűnését követően jelentek meg a Frankofónia által védett értéknek az alkotmányos alapelvek. A demokrácia és az emberi jogok általános védelme mellett, éppen egyébként az afrikai térségre tekintettel váltak különösen hangsúlyossá a hátrányos megkülönböztetés megszüntetésére vonatkozó törekvések, különösen a nők egyenjogúságának megteremtése. Immár az új évezredhez kapcsolódik a Frankofónia gazdasági terület iránti érdeklődése: a gazdaság- és vállalkozásfejlesztés is a Frankofónia programjainak fontos területe lett. Végül napjainkban egyre hangsúlyosabban jelenik meg a fenntartható fejlődés, az ahhoz kapcsolódóan meghatározott globális célok megvalósítására vonatkozó projektek végrehajtása.

Ez a fejlődési út lekövethető egyébként az egyes csúcserkezetek kronológiáján keresztül is. Maga a fórum egyébként Franciaország tevékenyebb szerepvállalásával egyidőben jelent meg és vált két évente rendszeres találkozóvá. Az elsőt 1986. február 17. és 19. között tartották Versailles-ban. Mitterand elnökségéhez – aki egyébként a Tengerentúli Franciaországért felelős miniszter volt még a negyedik köztársaság idején, tehát a térséget közletről is ismerte, hiszen akkoriban például Francia Nyugat-Afrika is Tengerentúli Franciaország volt – kapcsolódik tehát egy elkötelezettebb francia részvétel a frankofónián belül, amely rögtön az intézményrendszer továbbfejlesztésében és az értékalapúság hangsúlyozásában öltött testet. Az intézményi megerősödés egyébként a következő, Québec-ben tartott csúcstalálkozóval vált megvalósíthatóvá, amelyre 1987. szeptember 2. és 4. között került sor. Bár jelen elemzés elsősorban Afrika és a frankofónia kapcsolatára összpontosít, és igaz az, hogy az afrikai földrész nagyon jelentős szerepet tölt be a mozgalmon és a szervezeten belül, a kanadai francia nyelvű tartomány vállalásait sem lehet túlhangsúlyozni. Ez nem csupán a finanszírozásban való részvételen keresztül jelenik meg, hanem a szervezeten belüli aktív és elkötelezett részvételben is (a korábbi főtitkár és a jelenlegi főigazgató is québec-i). Egyébként szintén Québec-ből származott az alapító atyák közé is sorolható Jean-Marc Léger, az ACCT-nek a niamey-i csúcst követő első vezetője.

14 Boutros-Ghali, Boutros: *Emanciper la Francophonie*, L'Harmattan, Párizs, 2002.

A következő, első afrikai csúcs – Dakar, 1989. május 24–26. – döntött a Senghor Egyetem létrehozataláról. Ezt követően 1991. november 19–21. között ismét Párizsban – a Chaillot-palotában – majd 1993. október 16–18. között Mauritius szigetén került sor a csúcsertekezletre. A következő 1995-ös – december 2–4., Cotonou – csúcs állította fel a Frankofón Polgármesterek Nemzetközi Szövetségét, ezzel a frankofóniát a helyi, területi kezdeményezések irányába terelve – az irány még sokáig stratégiai marad. Majd 1997. november 15–16-i hanoi-i csúcson fogadták el a Kartát és az új szervezeti kereteket, amelyek kiépítését a 1999. október 3–5. közötti monctoni találkozó fejezte be. Ugyan nem csúcstalálkozó döntött róla, hanem Miniszteri Bizottság üléséhez köthető, mégis megemlítendő a 2000. november 3-i Bamakói Nyilatkozat, amely az érték-ként megjelenő alkotmányos elvek valódi jogi védelme kapcsán jegyez fontos előrelépést, még ha csak egyoldalú kötelezettségvállalás formájában is. A 2002. október 18–20-i Bejrúti Csúcsertekezletet a harmadik, gazdasági és üzleti frankofónia alapító üléseként is jegyzik. Ezt követően ismét a nyelv és kultúra irányában tolódtott a hangsúly a 2004. november 26–27-i Ouagadougou-i Csúcsertekezleten. A 2006. szeptember 28–29-i Bukaresti Csúcsertekezlet volt végül az első, amelyet már a Frankofón Nemzetközi Szervezet égisze alatt tartottak.

Ezzel természetesen a fejlődés nem állt meg. Azóta nem csak a további hét csúcstalálkozó biztosította az ehhez szükséges lendületet. Miközben a frankofónia megmaradt a francia nyelv terjesztésének, és azon keresztül a sokszínűség nevében egyre inkább az angol elhatalmasodó világuralma elleni ellenállás nemzetközi szervezetének, útke-resése során több-kevesebb sikerrel egyre több területet fedezett fel magának és egy viszonylag hatékony és működőképes szervezetet sikerült fenntartani. A kezdeti paradoxonok, és persze a tagadhatatlan lelkesedés mindmáig meghatározzák a mozgalmat és a szervezetet egyaránt. Több mint hatvan évvel az afrikai államok függetlenedése és több mint ötven évvel az intézményesült nemzetközi konferencia megalakulása után azonban még ezek meghatározó jellege mellett is nyilvánvalóan ideje, hogy egy új fejezet nyíljon a nemzetközi együttműködés e sajátos, elsősorban hálózatos, de mégis vagy éppen így különösen hatékony formája történetében.

Válogatott irodalom:

- ARNAUD, Serge–GUILIOU, Michel, SALON, Albert: *Les défis de la Francophonie. Pour une mondialisation humaniste*, Alphares, Párizs, 2002
- BARRAT, Jacques, MOSEI Claudia: *Géopolitique de la Francophonie: un nouveau souffle* ?, la Documentation française, Párizs, 5195. sz., 2004
- BOUTROS-GHALI, Boutros: *Emanciper la Francophonie*, L'Harmattan, Párizs, 2002
- CHAUPRADE, Aymeric: *L'espace économique francophone. Pour une Francophonie intégrale*, Ellipses, Párizs, 1996
- DENIAU, Xavier: *La Francophonie*, Que sais-je ?, 2111. sz., PUF, Párizs, 2001

- GUIILLOU Michel: *Francophonie-Puissance. L'équilibre multipolaire*, Ellipses, Párizs, 2005
- HAGEGE, Claude: *Combat pour le français. Au nom de la diversité des langues et des cultures*, Odile Jacob, Párizs, 2006
- NDAO, Papa Alioune (szerk.): *La francophonie des pères fondateurs*, Karthala/AUF, Párizs, 2008
- TURPIN, Frédéric: *De Gaulle, Pompidou et l'Afrique (1958–1974). Décoloniser et coopérer*, Les Indes savantes, Párizs, 2010
- VALANTIN Christian: *Une histoire de la Francophonie (1970–2010). De l'Agence de la Coopération Culturelle et Technique à l'Organisation internationale de la Francophonie*, Belin, Párizs, 2010
- VETTOVAGLIA, Jean-Pierre (szerk.): *Démocratie et élections dans l'espace francophone. Prévention des crises et promotion de la paix*, II. kötet, Bruylant, Brüsszel, 2010

A Szegedi Tudományegyetem Frankofón Egyetemi Központjának a célja az Egyetemen folyó francia nyelvű képzések és kutatások koordinálása és elősegítése. Az SZTE hazánk egyetlen olyan felsőoktatási intézménye, amely francia nyelven indít mesterképzést nemzetközi tanulmányok szakon. A Frankofón Egyetemi Központ képzését választó hallgatók „Európai tanulmányok” és „Európa-Afrika fejlesztési szakirányon” folytathatják tanulmányaikat.

A Frankofón Egyetemi Központ kiemelt feladatának tekinti a frankofónia kutatását is. Miközben elsősorban francia nyelven jelennek meg a Frankofón Egyetemi Központ Füzetei, a magyar nyelvű publikációkkal a magyar szakmai és szélesebb közönséghez is közelebb kívánja hozni a frankofón világot. 2021-ben a Központ gondozásában jelenik meg Franciaország politikatörténetét, intézményrendszerét, gazdaságát és nemzetközi kapcsolatait bemutató kötet, amely a *Jelenkori Franciaország* címet viseli. Ezt követi a frankofón Afrikát bemutató kötetünk, amelynek célja a fekete kontinens francia nyelv és kultúra szempontjából meghatározó térségeinek bemutatása, különös tekintettel a frankofón országok politikatörténetére, a főbb jelenkori politikai, társadalmi, gazdasági és biztonságpolitikai kihívásokra, az Európai Unióval és a térség szempontjából meghatározó országokkal – mindenekelőtt természetesen Franciaországgal – való együttműködésükre, valamint a különböző regionális integrációs szervezetekben betöltött szerepükre.

A tervezett kötet aktualitása több tényezőre is visszavezethető: egyrészt a frankofón Afrika országairól hazánkban mindezidáig egyetlen átfogó mű sem született (ezen megállapítás alól csak a Maghreb-térség jelent kivételt, amelynek 20. századi történetét dolgozta fel J. Nagy László *A Maghreb-országok története a 20. században* címet viselő, 2014-ben megjelent monográfiája); másrészt Észak-Afrikában az utóbbi egy évtizedben az „arab tavasz” eredményeképpen jelentős politikai, társadalmi, gazdasági változások mentek végbe, amelyek új megvilágításba helyezik ezen államoknak az Európai Unióval és Franciaországgal való kapcsolatát; harmadrészt a napjaink történései (az éghajlatváltozás következményei, terrorizmus, az „arab tavasszal” által indukált politikai változás hatására napvilágra kerülő, illetve felerősödő társadalmi és gazdasági problémák) nyomán fokozódó migrációs hullám Európában érezhető hatásai miatt egyre nagyobb érdeklődés övezi Afrikát; végül pedig a keleti nyitás politikája mellett 2015-ben a magyar kormány meghirdette a déli nyitás stratégiáját is, amely elsősorban Afrikát és Dél-Amerikát célozza meg. Már csak ezen új külpolitikai irányvonal is szükségessé teszi a fekete kontinens frankofón országainak bemutatását, hiszen az eddig megjelent elemzések többsége – részben a hazai kutatók nyelvi preferenciái miatt – szinte megfeledezett a kontinens frankofón országairól.

Úgy véljük, hogy a térséggel foglalkozó egyetemi oktatók, kutatók, egyetemisták mellett a kötetünket – mindennapi munkájuk során – sikeresen tudják majd használni diplomaták, politikusok és újságírók is.

ISBN 978-963-306-926-4

9 789633 069264